

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Vammaisten naisten tilanne”

(Euroopan parlamentin pyytämä valmisteleva lausunto)

(2018/C 367/04)

Esittelijä: **Gunta ANČA**

Lausuntopyyntö	Euroopan parlamentti, 3.4.2018
Oikeusperusta	EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen 29 artikla
Komitean täysistunnon päätös	13.3.2018
Vastaava erityisjaosto	”työllisyys, sosiaalasiat, kansalaisuus”
Hyväksyminen erityisjaostossa	6.6.2018
Hyväksyminen täysistunnossa	11.7.2018
Täysistunnon nro	536
Äänestystulos	187/2/0
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Vammaiset naiset ja tytöt joutuvat edelleen kohtaamaan moninkertaista ja moniperusteista syrjintää, joka perustuu sekä heidän sukupuoleensa että heidän vammaisuuteensa. Vammaisilla naisilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua tasavertaiselta pohjalta muiden kanssa yhteiskunnan kaikkiin osa-alueisiin. Liian usein heidät on suljettu muun muassa osallistavan yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen, työllistymisen, köyhyyden vähentämiseen tähtäävien ohjelmien piiriin pääsyn, asianmukaisten asuinolojen sekä poliittiseen ja julkiseen elämään osallistumisen ulkopuolelle, ja monet säädökset estävät heitä tekemästä omaa elämäänsä, muun muassa seksuaali- ja lisääntymisoikeuksiaan, koskevia päätöksiä. He kohtaavat esteitä pyrkiessään nauttimaan oikeuksistaan EU:n kansalaisina ⁽¹⁾.

1.2 Käsillä olevassa lausunnossa kehoitetaan EU:ta yhdessä sen kaikkien jäsenvaltioiden kanssa panemaan täytäntöön YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (vammaisyleissopimus) ⁽²⁾, vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevän YK:n komitean EU:lle vuonna 2015 antamat vammaisia naisia ja tyttöjä koskevat suositukset sekä YK:n komitean yleiskommentti nro 3 vammaisyleissopimuksen 6 artiklasta.

1.3 Komitea kehottaa EU:ta ja sen jäsenvaltioita sisällyttämään vammaisnäkökulman tuleviin sukupuolten tasa-arvoa koskeviin strategioihinsa, toimintapolitiikkoihinsa ja ohjelmiinsa sekä sukupuolinäkökulman vammaisstrategioihinsa, tuleva Euroopan vammaisstrategia 2020–2030 ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari mukaan luettuina ⁽³⁾. Älykkääseen, kestäväan ja osallistavaan kasvuun tähtäävää Eurooppa 2020 -strategiaa seuraavaan strategiaan olisi niin ikään sisällytettävä vammaisten naisten näkökulma, sillä heidän taloudellinen ja yhteiskunnallinen osallistumisensa on olennaisen tärkeää Euroopan unionin taloudellisen ja sosiaalisen kokonaisstrategian onnistumisen kannalta ⁽⁴⁾.

1.4 Sekä EU- että jäsenvaltiossalla olisi toteutettava tarvittavat toimet sellaisen suunnitelmallisen vuoropuhelun käynnistämiseksi, johon osoitetaan erillinen budjettikohta ja riittävä rahoitus, jotta voidaan varmistaa vammaisten henkilöiden, vammaiset naiset, tytöt ja pojat mukaan luettuina, kuuleminen ja näiden osallistuminen tarkoituksenmukaisella tavalla heitä edustavien organisaatioiden kautta vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoon ja seurantaan ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ YK:n vammaisyleissopimus, yleiskommentti nro 3 (CRPD/C/GC/3), s. 1; vammaisyleissopimusta koskeva Euroopan vammaisfoorum (EDF) vaihtoehtoinen kertomus, s. 57.

⁽²⁾ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista.

⁽³⁾ Vammaisyleissopimus, EU:n ensimmäisestä kertomuksesta esitetyt loppupäätelmät, Yhdistyneet kansakunnat (vammaisyleissopimuksen 6 artikla/C/EU/CO/1).

⁽⁴⁾ Mietintö vammaisista naisista, Euroopan parlamentti, 14. lokakuuta 2013, s. 6.

⁽⁵⁾ Ks. alaviite 3, 4 artiklan 3 kohta; ks. alaviite 1, s. 17.

1.5 EU:n nykyisiä ja tulevia rahoitusvälineitä, erityisesti rakennerahastoja ja Euroopan sosiaalirahastoa, olisi hyödynnettävä keskeisinä mekanismeina, jotta jäsenvaltioita tuetaan esteettömyyden ja syrjimättömyyden edistämässä vammaisten naisten ja tyttöjen hyväksi ⁽⁶⁾.

1.6 EU:n ja sen jäsenvaltioiden tulisi viipymättä liittyä Euroopan neuvoston yleissopimukseen nauttimaan kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin yleissopimus) askeleena kohti vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan torjumista ⁽⁷⁾. Näihin toimenpiteisiin olisi sisällyttävä vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvan seksuaalisen ja muuntuyppisen väkivallan kriminalisoiminen sekä pakkosteriloinnin lopettaminen ⁽⁸⁾.

1.7 EU:n ja jäsenvaltioiden olisi ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että vammaisilla naisilla ja tytöillä on yhtäläiset mahdollisuudet saada vammaisille henkilöille tarkoitettuja vammaisuuteen kohdennettuja terveydenhuoltopalveluja sekä esteetön pääsy hyödyntämään peruspalveluja. Kaikkien vammaisten naisten ja tyttöjen on voitava käyttää oikeustoimikelpoisuuttaan tekemällä omat päätöksensä – halutessaan apua käyttäen – lääketieteellisestä tai terapeuttisesta hoidosta sekä päättämällä itse hedelmällisyytensä ja lisääntymistä koskevan itsemääräämisoikeutensa säilyttämisestä ⁽⁹⁾.

2. Johdanto

2.1 Vammaiset naiset ovat edelleen yhteiskunnan ulkolaidalla. Vammaisten naisten tilanne ei ole vain ei-vammaisten naisten mutta myös vammaisten miesten tilannetta huonompi ⁽¹⁰⁾.

2.2 Vammaisten naisten osuus koko naisväestöstä Euroopassa on 16 prosenttia. Tämä luku perustuu nykyiseen hieman alle 250 miljoonan suuruiseen naispuoliseen väestöön, joten Euroopan unionissa (EU) on noin 40 miljoonaa vammaista naista ja tyttöä ⁽¹¹⁾.

2.3 Iäkkäiden ihmisten määrä kasvaa Euroopassa ja muualla maailmassa, mikä tarkoittaa, että myös vammaisten määrä kasvaa vastaavasti. Vammaisten naisten määrä kasvaa suhteellisesti enemmän naisten pidemmän elinajanodotteen johdosta ⁽¹²⁾.

2.4 Käsillä olevassa lausunnossa kehoitetaan EU:ta yhdessä sen kaikkien jäsenvaltioiden kanssa panemaan täytäntöön YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (vammaisyleissopimus) ⁽¹³⁾, vammaisyleissopimuksessa EU:lle vuonna 2015 annetut vammaisia naisia ja tyttöjä koskevat suositukset sekä YK:n komitean yleiskommentti nro 3 vammaisyleissopimuksen 6 artiklasta. EU:n ja sen jäsenvaltioiden olisi välittömästi laadittava toimintasuunnitelma ja aikataulu sekä otettava käyttöön resurssit vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoa varten.

3. Yleistä

Kansainvälinen ja eurooppalainen oikeudellinen kehys

3.1 EU on vammaisyleissopimuksen osapuoli yhdessä EU:n 28 jäsenvaltion kanssa. Vammaisyleissopimus sitoo niitä nyt juridisesti kansainvälisen oikeuden nojalla, mikä tarkoittaa, että ne ovat sitoutuneet yhdessä edistämään vammaisten henkilöiden oikeuksia, suojelemaan niitä ja turvaamaan ne sellaisina kuin ne on vahvistettu vammaisyleissopimuksessa, vammaisten naisten ja tyttöjen oikeudet mukaan luettuina. EU:n ja sen jäsenvaltioiden olisi näytettävä esimerkkiä, sillä se on maailmanlaajuisesti ainoa alueellisen yhdentymisen järjestö, joka on vammaisyleissopimuksen osapuoli, ja sillä on ainutlaatuiset mahdollisuudet varmistaa vammaisten naisten ja tyttöjen yhdenmukainen ja tasapuolinen suojelu kaikkialla unionissa.

3.2 Vammaisyleissopimuksen 6 artiklan mukaan "[s]opimuspuolet tunnustavat, että vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistetaan moniperusteista syrjintää, ja toteuttavat toimia varmistaa, että vammaiset naiset ja tytöt voivat nauttia täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikista ihmisoikeuksista ja perusvapauksista. Sopimuspuolet toteuttavat kaikki asianmukaiset toimet varmistaa naisille täysimääräisen kehittymisen, etenemisen ja voimaantumisen, tarkoituksena taata, että naiset voivat käyttää tässä yleissopimuksessa tunnustettuja ihmisoikeuksia ja perusvapauksia sekä nauttia niistä."

⁽⁶⁾ Ks. alaviite 4, s. 9.

⁽⁷⁾ Ks. alaviite 3, 16 artikla.

⁽⁸⁾ Kertomus vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvan pakkosteriloinnin lopettamisesta, Euroopan vammaisfoorumi, 2018, s. 49.

⁽⁹⁾ Toinen julistus vammaisten naisten ja tyttöjen oikeuksista EU:ssa, Euroopan vammaisfoorumi, 2011, s. 18 ja 34.

⁽¹⁰⁾ Ks. alaviite 9, s. 4.

⁽¹¹⁾ EU:n työvoimatutkimuksen lisäkysymykset vammaisista henkilöistä ja pitkäaikaisista terveysongelmista, 2002.

⁽¹²⁾ Ks. alaviite 4, s. 24.

⁽¹³⁾ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista.

3.3 Vuonna 2015 vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevä YK:n komitea antoi EU:lle tärkeitä suosituksia siitä, miten vammaisten henkilöiden, vammaiset naiset ja tytöt mukaan luettuina, tilannetta voidaan parantaa Euroopan unionissa.

3.4 Vuonna 2016 vammaisten henkilöiden oikeuksia käsittelevä YK:n komitea hyväksyi vammaisyleissopimuksen 6 artiklaa koskevan yleiskommentin nro 3, jossa korostetaan, että vammaisyleissopimuksen osapuolten, EU mukaan luettuna, olisi ryhdyttävä edellä mainittuihin toimenpiteisiin vammaisten naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseksi.

3.5 Kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat myös osapuolina kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevassa YK:n yleissopimuksessa (CEDAW-sopimus), joka on kattavin kansainvälinen oikeudellinen väline edistettäessä naisten kaikkien ihmisoikeuksien yhdenvertaista tunnustamista, nauttimista ja käyttämistä politiikan, talous- ja yhteiskuntaelämän, kulttuurin ja kansalaistoiminnan aloilla sekä perhe-elämän piirissä. Vammaisten naisten ja tyttöjen tulisi myös voida hyötyä täysimääräisesti kansallisista toimista CEDAW-sopimuksen täytäntöönpanemiseksi, ja heidät olisi myös otettava niihin mukaan.

3.6 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 10 ja 19 artiklan mukaan Euroopan unionin on politiikkojensa ja toimiansa määrittelyssä ja toteuttamisessa sekä tarvittavia toimenpiteitä toteuttamalla torjuttava kaikki sukupuoleen, rotuun, etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä. SEUT-sopimuksen 8 artiklan mukaan "[u]nioni pyrkii kaikissa toimissaan poistamaan eriarvoisuutta miesten ja naisten välillä sekä edistämään miesten ja naisten välistä tasa-arvoa".

3.7 EU:n perusoikeuskirjan 20 ja 26 artiklassa kielletään vammaisuuteen perustuva syrjintä ja tunnustetaan vammaisten oikeus päästä osallisiksi toimenpiteistä, joilla edistetään heidän itsenäistä elämäänsä, yhteiskunnallista ja ammatillista sopeutumistaan sekä osallistumistaan yhteiskuntaelämään. Perusoikeuskirjassa myös viitataan miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon sekä eri syihin, muun muassa sukupuoleen, perustuvan syrjinnän kieltämiseen.

4. Yleiset suositukset

4.1 Toisin kuin mitä vammaisyleissopimuksessa, CEDAW-sopimuksessa, SEUT-sopimuksessa ja perusoikeuskirjassa todetaan, Euroopan unioni ei ole sisällyttänyt vammaisnäkökulmaa kaikkiin sukupuolten tasa-arvoa edistäviin politiikkoihinsa, ohjelmiinsa ja strategioihinsa eikä ottanut sukupuolinäkökulmaa huomioon vammaisstrategioissaan. EU:ta ja sen jäsenvaltioilta puuttuu tällä hetkellä vahva oikeudellinen kehys kaikkien vammaisten naisten ja tyttöjen kaikkien ihmisoikeuksien suojelemiseksi, edistämiseksi ja varmistamiseksi. Komitea kehottaa EU:ta ja sen jäsenvaltioita sisällyttämään vammaisnäkökulman tuleviin sukupuolten tasa-arvoa koskeviin strategioihinsa, toimintapolitiikkoihinsa ja ohjelmiinsa sekä sukupuolinäkökulman vammaisstrategioihinsa, tuleva Euroopan vammaisstrategia 2020–2030 ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari mukaan luettuina. Älykkääseen, kestäväan ja osallistavaan kasvuun tähtäävää Eurooppa 2020 -strategiaa seuraavaan strategiaan olisi niin ikään sisällytettävä vammaisten naisten näkökulma, sillä heidän taloudellinen ja yhteiskunnallinen osallistumisensa on olennaisen tärkeää Euroopan unionin taloudellisen ja sosiaalisen kokonaisstrategian onnistumisen kannalta ⁽¹⁴⁾.

4.2 EU ja sen jäsenvaltiot eivät kuule ja rahoita riittävästi vammaisia naisia ja tyttöjä edustavia organisaatioita. Sekä EU:ta että jäsenvaltiossalla olisi toteuttava tarvittavat toimet sellaisen suunnitelmallisen vuoropuhelun käynnistämiseksi, johon osoitetaan erillinen budjettikohta ja riittävä rahoitus, jotta voidaan varmistaa vammaisten henkilöiden, vammaiset naiset, tytöt ja pojat mukaan luettuina, kuuleminen ja näiden osallistuminen tarkoituksenmukaisella tavalla heitä edustavien organisaatioiden kautta vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoon ja seurantaan ⁽¹⁵⁾.

4.3 Vammaiset naiset ja tytöt ovat edelleen kaikkien ihmisoikeusjärjestöjen marginaalissa. Ihmisoikeussopimuksilla perustettujen Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden asianomaisten elinten laatimiin säännöllisiin raportteihin on automaattisesti sisällytettävä tietoa vammaisista naisista. Tämä käytäntö olisi ulotettava koskemaan kaikkia ihmisoikeuksien edistämisen alalla toimivia elimiä sekä unioni- että jäsenvaltiossalla, vammaisia henkilöitä ja heidän perheitään, naisia yleisesti ja vammaisia naisia edustavat organisaatiot mukaan luettuina ⁽¹⁶⁾.

⁽¹⁴⁾ Ks. alaviite 3, 6 artikla; ks. alaviite 4, s. 6.

⁽¹⁵⁾ Ks. alaviite 3, 4 artiklan 3 kohta; ks. alaviite 1, s. 17.

⁽¹⁶⁾ Ks. alaviite 9, s. 47.

4.4 EU:lla ja sen jäsenvaltioilla ei ole käytettävissään vammaisia naisia ja tyttöjä koskevia johdonmukaisia ja vertailukelpoisia tietoja ja ihmisoikeusindikaattoreita eikä tutkimuksia vammaisten naisten ja tyttöjen tilanteesta EU:ssa⁽¹⁷⁾. ETSK suosittaa, että unionin virastot, etenkin Eurofound, Cedefop, Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) ja Euroopan tasa-arvoinstituutti (EIGE), ryhtyvät soveltamaan systemaattisempaa lähestymistapaa toimissaan, jotka liittyvät vammaisiin ja heidän tilanteeseensa työmarkkinoilla ja yhteiskunnassa. Tässä tulisi ottaa erityisesti huomioon naisten tilanne ja se, että intersektionaalisuus voi johtaa useisiin syrjinnän muotoihin. ETSK suosittaa myös, että tämä kysymys sisällytetään selkeästi näiden virastojen työohjelmiin. Vammaisia naisia ja tyttöjä koskevat kysymykset olisi sisällytettävä sekä EU:n tasolla että kansallisella tasolla sukupuolen ja iän mukaan kerättäviin tietoihin ja tilastoihin sekä olemassa oleviin tilastotietoihin ja -tutkimuksiin vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen periaatteiden mukaisesti. Toimintapolitiittisen suunnittelun ohjaamiseksi olisi luotava mekanismi, jonka avulla seurataan edistymistä ja rahoitetaan tietojen keräämistä, selvityksiä ja tutkimuksia vammaisista naisista ja tytöistä ja heidän kohtaamistaan moniperusteisesta syrjinnästä, etnisten ja uskonnollisten vähemmistöjen kaltaiset yhteiskunnan syrjäytyneimmät ryhmät mukaan luettuina. Kaikessa vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa tutkimuksessa olisi otettava huomioon sukupuolinäkökulma, ja naisia ja tyttöjä koskevassa tutkimuksessa olisi otettava huomioon vammaisnäkökulma.

4.5 EU:n nykyisiä ja tulevia rahoitusvälineitä, erityisesti rakennerahastoja ja Euroopan sosiaalirahastoa, olisi hyödynnettävä keskeisinä mekanismeina, jotta jäsenvaltioita tuetaan esteettömyyden ja syrjimättömyyden edistämiseksi vammaisten naisten ja tyttöjen hyväksi⁽¹⁸⁾ ja jotta lisätään tietoisuutta mahdollisuuksista rahoittaa tällaisia toimenpiteitä vuoden 2020 jälkeisissä ohjelmissa ja parannetaan näiden mahdollisuuksien tunnettuutta. Vammaisia henkilöitä edustaville järjestöille olisi annettava helposti saatavilla olevaa tietoa sekä tukea rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämisessä.

4.6 Vammaiset naiset ja tytöt ovat suuremmissa vaaroissa joutua moninkertaisen ja moniperusteisen syrjinnän uhriksi Euroopassa. Esimerkiksi rodun, etnisen alkuperän, yhteiskuntaluokan, iän, seksuaalisen suuntautumisen, kansalaisuuden, uskonnon, sukupuolen, vammaisuuden ja pakolais- tai muuttajastatuksen yhdistelmällä on kerrannaisvaikutus, joka lisää vammaisten naisten ja tyttöjen kokemaa syrjintää⁽¹⁹⁾. Tällainen syrjintä syntyy tavasta, jolla ihmiset rakentavat heidän identiteettinsä, koska he eivät kykene erottamaan vammaisten naisten keskuudessa vallitsevaa moninaisuutta, koska heillä on usein yhdenmukainen näkemys vammaisista naisista kaikenlaisissa sosiaalisissa ympäristöissä ja koska he tarkastelevat heidän todellisuuttaan poissulkevasta näkökulmasta⁽²⁰⁾. EU:n ja sen jäsenvaltioiden olisi kumottava kaikki syrjivät säädökset, toimintapolitiikat ja käytännöt ja kiellettävä kaikki sukupuoleen ja vammaisuuteen perustuva syrjintä ja moniperusteisen syrjinnän muodot muun muassa ottamalla käyttöön vahva ja kattava EU:n lainsäädäntö, jolla suojellaan vammaisia naisia moniperusteiselta syrjinnältä kaikilla elämäntilanteilla⁽²¹⁾.

4.7 Historia, asenteet sekä yhteisössä, muun muassa perhepiirissä, vallitsevat ennakkoluulot ovat luoneet vammaisista naisista ja tytöistä kielteisen stereotyyppisen kuvan, mikä on osaltaan johtanut heidän sosiaaliseen eristäytymiseensä ja syrjäytymiseensä. Heidät jätetään lähes täysin vaille huomiota tiedotusvälineissä, ja kun he ovat huomion kohteena, lähestymistapana on tarkastella vammaisia naisia sukupuolettomasta lääketieteellisestä näkökulmasta ja jättää huomiotta heidän valmiutensa ja heidän panoksensa ympäristöön, jossa he elävät⁽²²⁾. Vammaiset naiset ja tytöt eivät ole riittävän tietoisia oikeuksistaan, jotka vahvistetaan vammaisyleissopimuksessa, CEDAW-sopimuksessa ja EU:n lainsäädännössä. EU:n ja sen jäsenvaltioiden olisi toteutettava laaja kampanja tietoisuuden lisäämiseksi vammaisyleissopimuksesta ja CEDAW-sopimuksesta, vammaisten naisten tilanteen tunnetuksi tekemiseksi ja vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvien ennakkoluulojen torjumiseksi⁽²³⁾. Tiedotusvälineitä olisi kannustettava kuulemaan ja osallistamaan vammaisia naisia (mieluiten naisia, jotka heitä edustavat järjestöt ovat nimenneet), ja heidän tulisi myös osallistua esittelyihin ja ohjelmien seurantaan. Vammaisjärjestöille olisi annettava tarvittava rahoitus, jotta ne voivat tiedottaa vammaisille naisille ja tytöille sekä heidän perheilleen heidän vammaisyleissopimuksen mukaisista oikeuksistaan ja antaa aiheeseen liittyvää koulutusta.

4.8 EU:lla on julkishallinnon organisaationa velvollisuus panna vammaisyleissopimus täytäntöön toimielintensä piirissä. EU:n olisi varmistettava, että sen tapahtumissa ja kokouksissa, viestinnässä, tiedottamisessa ja kuulemisissa sekä sosiaaliturva- ja työllisyyspolitiikoissa vammaisia naisia ja tyttöjä koskevat kysymykset otetaan jännöksettömästi lukuun ja että niitä kunnioitetaan kaikilta osin, ja sen olisi pyrittävä varmistamaan, että unionin talousarvioissa otetaan huomioon tasa-arvokysymykset. On ryhdyttävä positiivisiin erityis toimiin sen varmistamiseksi, että vammaiset naiset voivat osallistua tasavertaisesti muiden kanssa EU:n toimielinten työskentelyyn ja toimintaan.

⁽¹⁷⁾ Ks. alaviite 4, s. 16.

⁽¹⁸⁾ Ks. alaviite 4, s. 9.

⁽¹⁹⁾ Ks. alaviite 1, s. 2.

⁽²⁰⁾ Ks. alaviite 9, s. 52.

⁽²¹⁾ Ks. alaviite 1, s. 15.

⁽²²⁾ Ks. alaviite 9, s. 11.

⁽²³⁾ Ks. alaviite 3, 8 artikla.

5. Erityistä

5.1 Väki­valta

5.1.1 Vammaisilla naisilla on suurempi riski kohdata väkivaltaa, riistoa ja hyväksikäyttöä muihin naisiin verrattuna. Väki­valta voi olla ihmisten välistä, institutionaalista tai rakenteellista. Institutionaalinen tai rakenteellinen väki­valta on kaikenlaista rakenteellista eriarvoisuutta tai institutionaalista syrjintää, joka pitää naisen alistetussa asemassa joko fyysisesti tai ideologisesti verrattuna muihin ihmisiin hänen perheessään, kotitaloudessaan tai yhteisössään⁽²⁴⁾. Euroopan unionin perusoikeusviraston toteuttamassa tutkimuksessa vuodelta 2014 arvioidaan, että vammaiset naiset ja tytöt ovat 3–5 kertaa todennäköisemmin väkivallan ja erityisesti perheväkivallan uhreja⁽²⁵⁾.

5.1.2 Riiston, väkivallan ja hyväksikäytön torjumiseen tähtäävässä EU:n ja jäsenvaltioiden lainsäädännössä ei useinkaan kiinnitetä erityistä huomiota vammaisiin naisiin ja tyttöihin. EU:n olisi ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin vammaisuusnäkökulman sisällyttämiseksi kaikkiin säädöksiin, toimintapolitiikkoihin ja strategioihin väkivallan, hyväksikäytön ja riiston torjumiseksi⁽²⁶⁾. Naisiin kohdistuva väki­valta olisi tehtävä rangaistavaksi. Niiden tulisi toteuttaa kaikki tarvittavat oikeudelliset, hallinnolliset, sosiaaliset ja koulutukseen liittyvät toimenpiteet vammaisten naisten ja tyttöjen suojelemiseksi kaikenlaiselta riistolta, väkivallalta ja hyväksikäytöltä sekä kotona että kodin ulkopuolella sekä auttaa heitä samaan oikeutta tarjoamalla heille asianmukaista yhteiskunnan apua ja tukea ottaen huomioon heidän erityiset tarpeensa, apuvälineet mukaan lukien, jotta torjutaan eristäytymistä ja kotiin sulkeutumista⁽²⁷⁾.

5.1.3 EU:n ja sen jäsenvaltioiden olisi viipymättä liitettävä Euroopan neuvoston yleissopimukseen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin yleissopimus) askeleena kohti vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan torjumista. Näihin toimenpiteisiin olisi sisällyttävä vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvan seksuaalisen ja muuntotyypisen väkivallan kriminalisoiminen sekä pakkosteriloinnin lopettaminen⁽²⁸⁾.

5.2 Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja niihin liittyvät oikeudet, mukaan lukien kodin ja perheen kunnioittaminen

5.2.1 Vammaisuuteen ja sukupuoleen liittyvät virheelliset stereotypit ovat yksi syrjinnän muoto, jolla on erityisen vakava vaikutus mahdollisuuteen nauttia seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ja käyttää siihen liittyviä oikeuksia sekä oikeutta perheen perustamiseen. Yksi vammaisia naisia koskevista haitallisista stereotypioista on esimerkiksi uskomus, jonka mukaan he ovat aseksuaalisia, kyvyttömiä, irrationaalisia tai hyperseksuaalisia⁽²⁹⁾.

5.2.2 Vammaisten naisten ja erityisesti psykososiaalisesti vammaisten tai älyllisesti kehitysvammaisten naisten tekemät valinnat jäävät usein vaille huomiota, ja heidän päätöksensä korvataan usein kolmansien osapuolten, muun muassa laillisten edustajien, palveluntarjoajien, holhoojien ja perheenjäsenten, päätöksillä, mikä on vastoin vammaisten naisten vammaisyleissopimuksen 12 artiklan mukaisia oikeuksia⁽³⁰⁾. Liian usein vammaiset naiset ja tytöt pakotetaan sterilointiin ja aborttiin tai heidän hedelmällisyytään kontrolloidaan muilla tavoin. EU:n ja jäsenvaltioiden olisi ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että kaikki vammaiset naiset voivat käyttää oikeustoimikelpoisuuttaan tekemällä omat päätöksensä – halutessaan apua käyttäen – lääketieteellisestä tai terapeuttisesta hoidosta sekä päättää itse hedelmällisyytensä ja lisääntymistä koskevan itsemääräämisoikeutensa säilyttämisestä, käyttää oikeuttaan valita lasten lukumäärä ja syntymäväli, päättää omaan seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista ja käyttää oikeuttaan solmia suhteita. Tämän tulisi tapahtua ilman pakottamista, syrjintää ja väkivaltaa. Sterilointiin ja aborttiin pakottaminen on naisiin kohdistuvan väkivallan muoto, joka tulisi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen 39 artiklan mukaisesti kriminalisoida⁽³¹⁾.

⁽²⁴⁾ Ks. alaviite 1, s. 8.

⁽²⁵⁾ Tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta (englanniksi), Euroopan unionin perusoikeusvirasto, 2014, s. 186.

⁽²⁶⁾ Ks. alaviite 3, 16 artikla.

⁽²⁷⁾ Ks. alaviite 9, s. 21.

⁽²⁸⁾ Ks. alaviite 3, 16 artikla; ks. alaviite 8, s. 49.

⁽²⁹⁾ Ks. alaviite 1, s. 10.

⁽³⁰⁾ Ks. alaviite 1, s. 11.

⁽³¹⁾ Kertomus vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistuvan pakkosteriloinnin lopettamisesta, Euroopan vammaisfoorumi, 2018, s. 49 ja 50.

5.2.3 Vammaisilta naisilta voidaan myös evätä tiedonsaanti, viestintä ja koulutus heidän seksuaali- ja lisääntymisterveydestään ja -oikeuksistaan sellaisten haitallisten stereotyyppien perusteella, joissa oletuksena on, että he ovat aseksuaalisia eivätkä sen vuoksi tarvitse kyseisenlaisia tietoja yhdenvertaiselta pohjalta muiden kanssa. On myös mahdollista, etteivät tiedot ole saatavilla helppokäyttöisessä muodossa. Terveystieteiden tilat ja laitteet, muun muassa mammografialaitteet ja gynekologiset tutkimuspöydät, ovat usein vammaisille naisille fyysisesti ylivoimaisia⁽³²⁾. EU:n ja jäsenvaltioiden olisi ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että vammaisilla naisilla ja tytöillä on yhtäläiset mahdollisuudet saada vammaisille henkilöille tarkoitettuja vammaisuuteen muokattuja terveydenhuoltopalveluja sekä peruspalveluja, kuten hammas- ja silmähoitoa sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja ehkäisyyn liittyviä palveluja, gynekologiset ja lääkärintarkastukset, perhesuunnittelu sekä raskauden aikainen mukautettu tuki mukaan luettuina.

5.2.4 Olisi ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin ennen kaikkea terveydenhuolto- ja oikeusalalla toimivien ammattilaisten kouluttamiseksi, jotta varmistetaan, että he kuulevat ja kuuntelevat vammaisia tyttöjä ja naisia oikeudellisissa tutkimuksissa ja oikeuskäsittelyissä. Nämä toimenpiteet olisi toteutettava tiiviissä yhteistyössä vammaisia henkilöitä edustavien järjestöjen kanssa.

5.3 Yleissivistävä ja ammatillinen koulutus

5.3.1 Haitalliset sukupuoli- ja vammaisstereotyyppit ruokkivat yhdessä syrjiviä asenteita, toimintapolitiikkoja ja käytäntöjä, joita ovat esimerkiksi virheellisiä sukupuoli- ja vammaisstereotyyppioita vahvistavan opetusmateriaalin käyttäminen, perheen toimintojen harjoittaminen sukupuoleen perustuen, hoivaväestön osoittaminen naisille ja tytöille ja eräillä alueilla poikien koulutuksen arvostaminen tyttöjen koulutusta enemmän, vammaisten tyttöjen kannustaminen lapsiavoliittoihin sekä se, ettei kouluihin järjestetä helppokulkuisia saniteettitiloja kuukautishygienian varmistamiseksi. Nämä seikat puolestaan johtavat suurempaan lukutaidottomuuteen, heikkoon koulumenestykseen, epäsäännölliseen päivittäiseen koulunkäyntiin, toistuviin poissaoloihin ja koulunkäynnin lopettamiseen kokonaan⁽³³⁾.

5.3.2 EU:n vertaileva analyysi on osoittanut, että vuonna 2011 vain 27 prosenttia 30–34-vuotiaista vammaisista henkilöistä oli suorittanut korkea-asteen tai vastaavan koulutuksen EU:ssa⁽³⁴⁾. Tietoja ei ole kuitenkaan saatavilla erityisesti vammaisista naisista ja tytöistä. Euroopan kouluissa ja EU:n eri jäsenvaltioissa monet vammaiset tytöt ja naiset eivät pääse vammaisyleissopimuksen mukaisen osallistavan, laadukkaan koulutuksen piiriin. On osoitettu, että finanssikriisi on vaikuttanut kielteisesti pyrkimyksiin edistää osallistavaa koulutusta.

5.3.3 Vammaisille tytöille ja naisille annettavaa osallistavaa yleisopetusta on tarkasteltava sellaisen ajattelumallin kautta, joka käsittää laadukkaan koulutuksen, yhtäläiset mahdollisuudet, tuen ja kohtuulliset mukautukset⁽³⁵⁾ sekä yleisen esteettömyyden läpi koko elämänsäkaaren, varmistamalla, että vammaisilla naisilla on mahdollisuus päästä jatkokoulutukseen, joka on keino edistää heidän henkilökohtaista riippumattomuuttaan, persoonallisuutensa vapaata kehittämistä ja sosiaalista osallisuuttaan, samalla kun he voivat jatkuvasti käyttää oikeuttaan tehdä itse päätökset ja valita oma elämäntapansa. Vammaisten oppilaiden vanhemmille olisi tarjottava tarvittavat tiedot osallistavan yleisopetuksen hyödyistä.

5.3.4 EU:n ja jäsenvaltioiden olisi arvioitava nykyistä tilannetta ja ryhdyttävä toimenpiteisiin, jotta helpotetaan osallistavan, laadukkaan koulutuksen saatavuutta ja hyödynnettävyyttä kaikille vammaisille opiskelijoille vammaisyleissopimuksen mukaisesti edistämällä EU:n rahoitusvälineiden käyttöä ja jotta vammaisuuteen liittyvät indikaattorit sisällytetään Eurooppa 2020 -strategiaan koulutusosalta asetettujen tavoitteiden saavuttamisen osalta.

5.3.5 Asianomaisiin EU:n säädöksiin ja opiskelijoiden vaihto-ohjelmiin (esimerkiksi Erasmus+) on tehty viime vuosina parannuksia sisällyttämällä niihin mukaan rahoitustuki vammaisten opiskelijoiden liikkuvuutta varten. Käytännössä vammaiset opiskelijat kohtaavat kuitenkin monia esteitä yrittäessään päästä hyödyntämään kohdemaan kansallisia koulutuspalveluja (asenteelliset, fyysiset sekä viestinnän ja tiedonkulun esteet sekä opetusohjelmien vähäinen joustavuus)⁽³⁶⁾. EU:n korkea-asteen koulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja elinikäisen oppimisen ohjelmiin tulisi sisältyä tuki vammaisille naisille. EU:n ”Erasmus nuorille yrittäjille” -yrittäjävaihto-ohjelmaan olisi sisällyttävä taloudellinen tuki vammaisille nuorille, mikä ei ole nykyisin asian laita. Olisi jaettava opiskelijoille ja nuorille yrittäjille suunnattuja

⁽³²⁾ Ks. alaviite 1, s. 11; ks. alaviite 9, s. 34.

⁽³³⁾ Ks. alaviite 1, s. 14.

⁽³⁴⁾ EU-SILC 2011.

⁽³⁵⁾ Ks. alaviite 9, s. 32.

⁽³⁶⁾ YK:n vammaisyleissopimusta koskeva vaihtoehtoinen kertomus, s. 43.

vaihto-ohjelmia koskevia hyviä käytänteitä ja haasteita, ja olisi järjestettävä koulutusta koulutusalan ammattilaisille, työmarkkinaosapuolille ja tiedotusvälineille.

5.3.6 Olisi varmistettava, että vammaisille naisilla ja tytöillä on mahdollisuus hyödyntää tieto- ja viestintäteknikan infrastruktuurin eri komponentteja ja päästä tietoyhteiskunnan piiriin. Tieto- ja viestintäteknologiaa kehitettäessä taloudelliset tekijät, koulutuksen tarve ja yhtäläiset mahdollisuudet iästä riippumatta olisi otettava huomioon, jotta sosiaalisen syrjäytymisen tai köyhyyden riskin uhkaamalla vammaisilla tytöillä ja naisilla on mahdollisuus hyödyntää tätä teknologiaa.

5.4 Työllisyys

5.4.1 Naisten yleinen osallistuminen työmarkkinoille on edelleen huomattavasti vähäisempää kuin miesten (46,6 prosenttia verrattuna 61,9 prosenttiin). Kaikissa jäsenvaltioissa työmarkkinoilla on havaittavissa sitkeästi jatkuvaa ja merkittävää sukupuolten eriytymistä. Vammaiset naiset ovat kuitenkin syrjäytyneet työmarkkinoilta huomattavasti suuremmissa määrin. Euroopan tasa-arvoinstituutin (EIGE) vuoden 2015 tasa-arvoindeksin mukaan vammaisista naisista on työllistynyt vain 18,8 prosenttia. Vammaisista miehistä on työllistyneitä 28,1 prosenttia. Vammaisten naisten korkea työttömyysaste on edelleen asia, jota ei voi pitää hyväksyttävänä, ja sen johdosta on todennäköisempää, että he elävät köyhyydessä ja sosiaalisesti syrjäytyneinä. Vammaisilla naisilla ja tytöillä on muita suurempia vaikeuksia päästä työmarkkinoille, mikä vaikeuttaa itsenäistä elämää. Vammaiset naiset ja tytöt ovat usein alipalkkattuja. Liikkuvuuden esteet sekä suurempi riippuvaisuus perheenjäsenistä ja hoitajista haittaavat heidän osallistumistaan aktiivisesti koulutukseen, työmarkkinoille ja yhteisön sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään⁽³⁷⁾.

5.4.2 Kun otetaan huomioon vammaisten naisten korkea työttömyysaste ja se, että työmarkkinoiden ulkopuolelle jääminen on heidän keskuudessaan yleistä, EU:n ja sen jäsenvaltioiden on kehitettävä sekä kaikkeen toimintaan sisällytettäviä toimia että positiivisia erityistoimia, jotka suunnataan vammaisten naisten hyväksi, jotta edistetään koulutusta, työnvälitystä, työhön pääsyä, työpaikkojen säilyttämistä, samapalkkaisuutta samanlaisesta työstä, samanlaisia uramahdollisuuksia, työpaikoilla tehtäviä mukautuksia sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista. Vammaisilla naisilla tulee olla yhdenvertaisesti muiden kanssa oikeus oikeudenmukaisiin ja suotuisiin työoloihin sekä yhdenvertaisiin mahdollisuuksiin ja samanarvoisesta työstä maksettavaan samaan palkkaan⁽³⁸⁾.

5.4.3 Kun otetaan huomioon EU:n mikrorahoitusväline ja Euroopan sosiaalirahasto, joilla pyritään lisäämään työllisyyttä ja edistämään sosiaalista osallisuutta, vammaisten naisten keskuudessa olisi edistettävä mahdollisuuksia itsenäiseen ammatinharjoittamiseen, yrittäjyyteen, tasapuoliseen edustukseen yritysten johtokunnissa, yhteiskunnallisten yritysten kehittämiseen ja oman yritystoiminnan aloittamiseen. Vammaisilla naisilla tulisi olla yhtäläiset oikeudet taloudelliseen tukeen yrityksen koko elinkaaren ajan, ja heidät tulisi nähdä pätevinä yrittäjinä. Tässä mielessä olisi otettava käyttöön positiivisia erityistoimenpiteitä yrittäjinä toimivien vammaisten naisten hyväksi myöntämällä edullisia lainoja, mikro-
luottoja sekä avustuksia, joihin ei liity takaisinmaksuvelvoitetta, myös maaseutualueilla asuville naisille.

5.4.4 Vammaisten henkilöiden määrän kasvu lisää hoitajien ja erityisesti omaishoitajien taakkaa. Omaishoitajat ovat pääasiassa naisia, joiden on lyhennettävä työpäiviään ja jopa jättäydyttävä kokonaan pois työmarkkinoilta voidakseen hoivata huollettavia perheenjäseniään⁽³⁹⁾.

5.4.5 EU:n ja jäsenvaltioiden olisi edistettävä vammaisten naisten ja vammaisten henkilöiden hoitajien työ- ja perhe-elämän parempaa tasapainoa tehokkailla toimenpiteillä, jotka perustuvat heidän erityisiin tarpeisiinsa. Mahdollisia toimia, jotka voivat olla vaihtoehtoja tämän päämäärän saavuttamiseksi, ovat muun muassa palkkojen avoimuus, rekrytointime-
nettelyt ja sosiaaliturvamaksut, joustava työaika tai osa-aikainen etätyö; tasapaino niiden menojen välillä, jotka liittyvät vammaisuuteen äitiyden yhteydessä ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hoitamiseen; sellaisten kohtuuhintaisten, laadukkaiden tukipalvelujen yleisen saatavuuden edistäminen vuorokauden eri aikoina, joita ovat esimerkiksi päiväkodit sekä hoitopalvelut ikääntyneille ja erityistä tukea tarvitseville henkilöille⁽⁴⁰⁾.

5.4.6 EU:n ja jäsenvaltioiden olisi sisällytettävä vammaiset naiset ja vammaisten henkilöiden perheet ehdottamaansa direktiiviin vanhempien ja omaistaan hoitavien työ- ja yksityiselämän tasapainottamisesta sekä muihin toimintapolitiikkoihin, jotta parannetaan työntekijöiden ja omaistaan hoitavien työ- ja yksityiselämän tasapainoa⁽⁴¹⁾.

⁽³⁷⁾ Ks. alaviite 4, s. 7.

⁽³⁸⁾ Ks. alaviite 9, s. 41.

⁽³⁹⁾ Ks. alaviite 9, s. 45; ks. alaviite 4, s. 6.

⁽⁴⁰⁾ Ks. alaviite 4, s. 14; ks. alaviite 9, s. 43.

⁽⁴¹⁾ Ks. alaviite 3, 23 artikla.

5.4.7 Vammaiset naiset kohtaavat myös erityisiä haittoja, jotka vaikeuttavat heidän tasapuolista osallistumistaan työpaikalla. Niistä voidaan mainita muun muassa seksuaalinen häirintä, eriarvoinen palkkaus sekä se, ettei mahdollisuutta hyvityksen hakemiseen ole, koska syrjivien asenteiden johdosta heidän vaateensa torjutaan. EU:n ja jäsenvaltioiden olisi myös varmistettava vammaisten naisten ja vammaisten henkilöiden hoitajien turvalliset ja terveelliset työolosuhteet, mukaan lukien häirinnältä suojelu ja vääryyksien hyvittäminen. Häirintä työpaikalla olisi estettävä ottamalla käyttöön tehokkaita häirintää koskevia käytäntösääntöjä EU:n direktiivin 2000/78/EY mukaisesti ⁽⁴²⁾.

5.5 Osallistuminen poliittiseen ja julkiseen elämään

5.5.1 Vammaisten naisten ja tyttöjen ääni on perinteisesti vaiennettu, minkä vuoksi he ovat suhteettoman aliedustettuina julkisessa päätöksenteossa. Useimmissa EU:n jäsenvaltioissa oikeustoimikelpoisuuden menettäminen johtaa siihen, että vammaisen kansalainen menettää äänioikeutensa. Äänioikeuden käyttämisen esteinä ovat myös osallistumista vaikeuttavat äänestysmenettelyt, vaikeapääsyiset äänestyspaikat mukaan luettuina ⁽⁴³⁾. EU:n olisi varmistettava, että vammaiset naiset voivat osallistua täysimääräisesti julkiseen ja poliittiseen elämään ja erityisesti Euroopan parlamentin vaaleihin vuonna 2019.

5.5.2 Vallan epätasapainosta ja moninkertaisesta syrjinnästä johtuen vammaisilla naisilla on ollut vähemmän mahdollisuuksia perustaa järjestöjä, jotka ajavat heidän tarpeitaan naisina, lapsina ja vammaisina henkilöinä, tai liittyä niihin. EU:n olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin kannustaakseen vammaisia naisia ottamaan johtavan roolin julkisten päätöksentekoaikojen kaikilla tasoilla ja mahdollistaakseen sen, että he pystyvät muodostamaan vammaisten naisten järjestöjä ja verkostoja ja liittymään niihin ⁽⁴⁴⁾. Vammaisille naisille olisi tarjottava koulutus- ja mentorointiohjelmiä, joiden avulla he voivat osallistua poliittiseen ja julkiseen elämään.

Bryssel 11. heinäkuuta 2018.

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Luca JAHIER*

⁽⁴²⁾ Ks. alaviite 4, s. 25.

⁽⁴³⁾ YK:n vammaisyleissopimusta koskeva vaihtoehtoinen kertomus.

⁽⁴⁴⁾ Ks. alaviite 1, s. 16.